Budapest, 1892. február 8-án. Jüdisches Volksblatt. II. évfolyam 17. sz.

יידישעס פאָלקסבלאַטט

אונפאַרטייאישעס אָרגאַן פיר פּאָליטיק אונד יידישע אינטערעסען.

Előfizetési árak: Egész évre 8 frt, félévre 4 frt, negyedévre 2 frt.

פּרענומעראַציאָנס-פּרייז דעם בלאַטעס:
אַלס עקסטרא-אונקאָסטן:
מאָנאַטלעך 8 גולדן, האַלבאַרדיג 4 גולדן, פיערטעלאַהריג 2 גולדן.
פיר דאס אויסלאַנד:
מאָנאַטלעך 10 גולדן, האַלבאַרדיג 5 גולדן, פיערטעלאַהריג 2 גולדן, 50 קר.

פרעמדע אַנצייגען ווערען אָנגענומען:
ביי אַלע אַנצייגען אַן
דיא אַדמינאיסטראַציאָן דעס
„יידישעס פאָלקסבלאַטעס"
בודאַפּעסט, וואַרמהאַוס.

Megjelenik hetenkint 3-szor: hétfőn, szerdán és pénteken.
ערשיינט דרייטאַל וואָכענטלעך: מאָנטאָג, מיטוואָך אונד פרייטאָג.
אנצייגען אונד קלאַגקזרעדע פאַן נעמיינדען ווערדען בילליגסט בערעכנעט.
רעדאַקציאָן אונד עקספּעדיציאָן: בודאַפּעסט, וואַרמהאַוס.

Felelős szerkesztő: DORNBUSCH MÓR.
פאַרענטוואָרטלעכער רעדאַקטאָר: מ׳ דאָרנבוש.

בודאַפּעסט מאָנטאָג ״ שבט תרנ״ב. צווייטער יאָהרגאַנג. נומער 17

☛ דיענענדע הערען אָבאָנענטען, דערען פּראָמעראַציאָן אַם 15. פעברער עראָבט, ווערען אום עריינדיגונג דערלאַנגען ערזוכט, דאַמיט קיינע אונטערברעכונג אין דער צוזענדונג דעס בלאַטעס אַן אַנדערע אדרעסע אינטרעסירט.

דיא „בּרגשאַפט" פאַן — שימאָן.

— איינע דענקשריפט דער קאָנגרעס-קאָנסליע. —

עס איזט בעקאַנט, דאס דיא קאָנגרעס-קאָנצליע דערען פּראָזעס מאַרטין שווייגער איזט איינגעגאַנגען פאַס סעקרעטאַר, דר׳ אָזעף שימאָן געלייטעט ווערד, דא דער פּראָזעס זעקסמאָל ווינעס נאַמען אללע עדרע מאַמט, ווילל זאָגען: אין אללען אנגעלעגענהייטען אין זעהר לעבהאַפטעס שווייגען בעקרעדעט אונד ווילל׳ן דאַס־ענינע אונטערשרייבט, וואס אידם זיין סעקרעטאַר פאָרלעגט.

דיעזער „סעקרעטאַר" האט נון אַן דיא איזר׳ קולטוס-נעמיינדען דעס זעכסטען איזר׳ נעמיינדע-דיסטריקטס איינע „דענקשריפט" נערימטעס, וועלכע פאַרגעסטערן פאַס „פעסטער ללאָד׳ פאַלאַינהאַלט-לך, פאַן אללען אנדערען בלאַטטערן יעדאָך נור איזכאַנטוויזיג פעראַפענטליכט וואָרדע. אַן דיע-זער דענקשריפט ווערד נאַטירליך דאס לאָב דער לאַנדעס-קאָנצליע געזאָגענען אונד בזיטעטער קלאַגע גענען דיא אַרטהאַדאָקסען געפיהרט, דיא אללע גו-טען נייס׳ער מיט וועלכען דיא קאָנצליע דאס אינ-נאַרישע יודענטהום בעולקקען וועלל׳ן, עדעלבאַל פערשיכען. עס ווערד אין דער דענקשריפט אָפּפען איינגעשטאַנדען, דאס דיא גענעהמיגונג דער אַרטהאַ-דאָקסען אָרגאַניזאַציאָן „אַן אונזערען קולטוסגע-מיינדען איינע וואהרע פאַנזן הערפאָרגערופען דאַבען; דאַנן ווערד דיא געשיכטע דעס אונגאַרישען יודענטהומס פאַר אונד נאַך דער קאָנסטיטואירונג דער „מאַטריקעל-בעצירקע" אויסאיינאַנדערגעזעטצט פערנער ווערד עראַזאַהלט, דאס „איינע הערפאָר-ראַגענדע מיטגלידער אונזערער קאָנפעסיאָן דיא צייט צור שאַפענג איינער נייען אַרבייטס-ליכען יודישען אָרגאַניזאַציאָן „שאַן" אים יאָהרע 1887 פיר געקאָמען ערא „טעטע וואָהרענד הערד׳ שימאָן — וואס ער נאַטירליך אַן דער דענקשריפט פערשוויגען — דיעזען שריטט ערסט נאַך דער רעציפּירונג פיר דורכפיהרבאַר דאַלט; שליעסלך ווערד דיא ערקלעריונג דער 229 אָרטה׳ראַבבינען בעזיגלך דער „צווייא יידישען קאָנ-פעסיאָנען" אָרטהאָדאָקס אונד נעאָלאָג׳ן, אַוויא דער פערזוך דער קאָנגרעסס-קאָנצליע אנגעפיהרט, דען זיא אים יאָהרע 1891 בייס פּרעסבורגער אָבער-ראַבבינער אונטערנאָמען האַט, וועלכער פערזוך עדאָך „צו אונזערעם גראַמען בעדויערן" ניכט צו דעם געווינשטען רעזולטאַט פיהרטע, ענדליך ניכט דיא דענקשריפט קונד, דאס דיא קאָנגרעס-קאָנצליע דיא „ניא-קאָנסטיטואירונג דער איר׳ נעמיינדע-דיסטריקטע בעשלאָסען האַבע, אַן אינעגען איינגען לייט-אַרטיקעל דעס „פעסטער ללאָד׳" ניכט דר׳ שימאָן צו פערשטעהען, דאס דיעזע ניא-קאָנסטיטואירונג אויך דען צוועקק האַבע, דען אָרטהאָדאָקסען דיא גאַראַנטיע צו בעטען, דאס ביא דען איינצעלנען שריטטען דער ערלאַנגונג דער רעצעפּציאָן „דיא אבזיכט דער עריווירקונג אָדער צוואַנגסוויינען דורכפיהרונג איינער איינהייטלעכען אָרגאַניזאַציאָן פערגלייכען."

אין געוויססער שיללער, דער אין שלעס-מער זאָלדאַט, אבער אין הערפאָרראַגענדער דיס-מער וואר, דורכפעט דעם הערען דר׳ שימאָן ניכט אנ-בעקאַנגט געבליבען זיין. דיעזע פאַעט האַט אים יאָהרע 1708 אין נעדיכט געשריעבען, וועלכעס אנ-מער דעס נאַמען „דיא ברגשאַפט פאַן שיללער" עדער „פעסטאַר אוזט. אים דיעזער „ברגשאַפט" געדעכט פאָלגענדע מאָראַל הערפאָר: „דיא טרייע, דיא איזט דאָך קיין לעערער וואָהן!" אים דער „ברגשאַפט פאַן שימאָן ערגענצט זיך דאס נעראַדע געגענגסחויל: „ער האַלט דיא מרייע, ביס וועלכער דיא אָרטהאָדאָקסען אבער אידערן גרונדזאַטצען וואַכען, פיר ערשיטטערלך. נור דיע-זער אונשטאַנד׳ האַנן אים זען מוטה גיבען, דען אָרטהאָדאָקסען פאַן אינער נאַראַנטע ; זטעגען דער געאָלאָגען עטוואס פאַרטאַכען צו וואָללען.

בעאַנגנלך וואר עס יהוה, דער זינעגס פאַטער יעקב געגענאַבער דיא ברגשאַפט פיר שמעון אבראַהאַמענען אונד אים נכט נור דיע-זען, אָנדערן אויך דען בנימין הייל אונד געזונד צורקקגעבראַכט האַטטע. גון, יחודה האַט זיך אין דער בכלשען געשיכטע אלס נאַכען פעראַלאַל׳ כער בדרגע ערוויעזען. אָבּ אויך שימאָן אין זאָ פער-לאַלכער בדרגע איזט מאָכטען וויר בעצוויפעלן, מרוט מאַן אים, זאָ קאָנגטע זיך באַלד דער אוס-שפרוך דעס טוטע בעטרכטען עקב בעוואהרען; יוסף איננו שמעון איננו את בנימין תקחו, דר׳ יאָזעף שימאָן קאָנגטע מיט זיינער ברגשאַפט זיך זעלבסט צו נרונדע ריכטען, ווענן מאַן דער יידישען רעליגיאָן אין אונגאַרן אהרען רעכטען זאָהן, דען שטרענג-גלייבענען טויזל׳ן בעגלייטד, איזט דיא פערנכ-טונג דער אויטאָנאָמיע דער אָרטהאָדאָקסען יודען דאס לעטצטע ציעל דער „עציפּירונג;" דאַנן מיסטע דיעזע לעטצטערע דיא הייטע בעשטעהענדען ביידען קאָנצלייען הינזוויגפענען אונד עס הערען דר׳ שימאָן אונגעלעזט מאַכען, זיינע „רעטטונגס-טהאַטענלייט" פאַרטצזוזעטצען. ווענן ער דאס בעראַכט האַטטע, דאַנן ווירדע ער נכט זאָ לייכטען הערצענס דיא „ברגשאַפט" אנגענעמען האַבען.

מ. דאָרנבוש.

טאַגעס-נייאיגקייטען.

(קורזטענג.) זיינע עלטערען האַנען מ׳ קאָפּאָל ריינ׳ נ׳, אבער האַבען דער פעסטער אלס אויך געשיידע׳ נעשטאַטען דיעזען אַנגעלעגען דער עפּפּאַנג איינעס ווייטע׳ ען שפּעדיגע-בעראַטונג פאַן פיער גולדען, וועלכען אים דיא רעליגיאָן דעס „יידישען פאָלקסבלאַטעס" אַס עפּפּעריגען מאַנג אים נאַטען דעס הערען ל. בערמאַן אים שאַלאַמאָש, צו גונסטען דער איסגעזייטיגען יוסיפּשען יודען איכטרשטעלט האַט, דעריען גע-טראַט האַט הערר בערמאַן אים הייזע דעס הערען אידאַאַל שטיין אין מאַפּלינצא געלעגענטלך איינעס בית מילה-פעסטעס גאַמאַכטלט.

ערצהערצאָג פראַנץ סאַלוואַטאָר׳ דער שוויגעגראָסען אונטערעס קאָנינס, בעפינדען זיך איין דעס וועגע דער בעסטעגונג, דער ערצהערצאָג וואר, וויא ווד בעריטס מעלדע-טען צום צוויי טען מאַל אַן אינפלוענצא ערקראַנקט אונד זיין צישטאַנד נאַך צו ערנסטער בעזאָרגנים אנלאַסס. וויא נון אים ווייען געמעלדעט ווירד, בעפינדעטען זיך דער דאָקטער פאַטצענט בעריטס אויסערעללערגעפאַהר.

שפּאַנגונג צווישען דעם דייטשען אונד דעם רוסישען קאַיזער-האָף.) ווירד דאַבען אונלאַנגסט איינע בראָשירע בעשפּראָכען, וועלכע דען טיטעל „דער צאַר אירזינגיס" פיהרט. אלס דער רוסישע נראָפּסיומס אלעקסיוס גילך דען דייטשען קאַיזער בעזוכטע, ווערד דיעזע בראָשירע אַן דען סאַלאָנ-וואַגען דעס גראָפּ-פּרעסטען איינגעשמוגגעלט; דער דעם רוסישען קאַיזער היעריבער מעלדונג ערשטאַטטעטע. וויא נון בעריכטעט ווירד, איזט דער רוסישע דאָף דאַריבער זעהר פערשטיממט, דאס דיא בראָשירע אין דייטש-לאַנד נכט פערבאָטען וואָרדע.

(מיניסטער-פּראַזידענט גראַף מאַפּאַרי) איבערנאַהם נעסטערן אין טע-מעשוואַר זיין אבגעאָרדנעטען-מאַנדאַט אונד הויעלט דאביא איינע רעדע, אין וועלכער ער דאס פּראָגראַם דער רעגירונג ענטוויקקעלטע אונד זאַגטע: „דיא רעגירונג ווירד זאָ לאַנגע זיא דאס פערטרויען דעס הערר׳ן הערר׳ן אונד דיא אנ-טערשטטוצונג דער מאַיאָרידאַט בעזיצטע, אונערשיטטערלך אידער פפלכטע ערפיללען."

(דאס אבגעאָרדנעטע הויז דעס נייען ריכטאַגעס) ווירד אם זאַמסטאַג, 20. פעבער, 10 אודר פּאָרמיטטאַגס אונד דאס מאַנאַגעטע-הויז אם זעלבען טאָגע מיטטאַגס זיינע ערסטע זיטצונג האַלטען, דאס אב-געאָרדנעטעהויז ווירד אין זיינער ערסטען זיטצונג בלאָס דען אלטערס-פּראַזידענטען אונד דיא זעכס אלטערס-שריפטפיהרער נאַכדאַפּטען מאַכען, זאָ׳אַנן ווירד דעס הויזע צור קענזטיטיס געבראַכט ווערדען, וואַנן זיינע מאַיאָרטאַט מיטטעלטט טראַגערדע אין פיעלליכער וויזע דען ריכטאַג אָפּפענען ווירד.

(צור פּראָגע דער רעצעפּציאָן) ווירד אונס אוס דעבראַצין געשריעבען: „דיא פערטרעטונג דער דעברעצינער איט-אָרטה׳ אזי-ראַלטישען געמיינדע האַט אין אַהרער אם 2. פעבער אונטער דעם פּראָזיטצע דעס געמיינדע-פּראָזעס אינגאַטט אָפּלער שטאַמטטעראַ-טען זיטצונג דען אויפרוף דעס „עקסעקוטיס-קאָמי-טעס" אין פערהאַנדלונג געגאַנען אונד איזט צו דעס אינשטטמטיגען בעשלוססע געלאַנגט; דאס דיא גע-מיינדע דער אין דיעזעס איפרופע נעקענגצייכנעטען בעזוגונגס זיך נכט נור נכט אנשליעסטט; וואַנדערן פעלעמער גיגען דיעזעלבע אין ענטשיעדענסטער וויזע שטיין אין מאַפּלינצא געלעגענטלך איינעס בית מילה-פעסטעס גאַמאַכטלט.

ערצהערצאָג פראַנץ סאַלוואַטאָר׳ דער שוויגעגראָסען קאָנינס, בעפינדען זיך איין דעס וועגע דער בעסטעגונג, דער ערצהערצאָג וואר, וויא ווד בעריטס מעלדע-טען צום צוויי טען מאַל אַן אינפלוענצא ערקראַנקט אונד זיין צישטאַנד נאַך צו ערנסטער בעזאָרגנים אנלאַסס. וויא נון אים ווייען געמעלדעט ווירד, בעפינדעטען זיך דער דאָקטער פאַטצענט בעריטס אויסערעללערגעפאַהר.

שפּאַנגונג צווישען דעם דייטשען אונד דעם רוסישען קאַיזער-האָף.) ווירד דאַבען אונלאַנגסט איינע בראָשירע בעשפּראָכען, וועלכע דען טיטעל „דער צאַר אירזינגיס" פיהרט. אלס דער רוסישע נראָפּסיומס אלעקסיוס גילך דען דייטשען קאַיזער בעזוכטע, ווערדע דיעזע בראָשירע אין דען סאַלאָנ-וואַגען דעס גראָפּ-פּרעסטען איינגעשמוגגעלט; דער דעם רוסישען קאַיזער היעריבער מעלדונג ערשטאַטטעטע. וויא נון בעריכטעט ווירד, איזט דער רוסישע דאָף דאַריבער זעהר פערשטיממט, דאס דיא בראָשירע אין דייטש-לאַנד נכט פערבאָטען וואָרדע.

(מיניסטער-פּראַזידענט גראַף מאַפּאַרי) איבערנאַהם נעסטערן אין טע-מעשוואַר זיין אבגעאָרדנעטען-מאַנדאַט אונד הויעלט דאביא איינע רעדע, אין וועלכער ער דאס פּראָגראַם דער רעגירונג ענטוויקקעלטע אונד זאַגטע: „דיא רעגירונג ווירד זאָ לאַנגע זיא דאס פערטרויען דעס הערר׳ן הערר׳ן אונד דיא אנ-טערשטטוצונג דער מאַיאָרידאַט בעזיצטע, אונערשיטטערלך אידער פפלכטע ערפיללען."

(דאס אבגעאָרדנעטע הויז דעס נייען ריכטאַגעס) ווירד אם זאַמסטאַג, 20. פעבער, 10 אודר פּאָרמיטטאַגס אונד דאס מאַנאַגעטע-הויז אם זעלבען טאָגע מיטטאַגס זיינע ערסטע זיטצונג האַלטען, דאס אב-געאָרדנעטעהויז ווירד אין זיינער ערסטען זיטצונג בלאָס דען אלטערס-פּראַזידענטען אונד דיא זעכס אלטערס-שריפטפיהרער נאַכדאַפּטען מאַכען, זאָ׳אַנן ווירד דעס הויזע צור קענזטיטיס געבראַכט ווערדען, וואַנן זיינע מאַיאָרטאַט מיטטעלטט טראַגערדע אין פיעלליכער וויזע דען ריכטאַג אָפּפענען ווירד.

(צור פּראָגע דער רעצעפּציאָן) ווירד אונס אוס דעבראַצין געשריעבען: „דיא פערטרעטונג דער דעברעצינער איט-אָרטה׳ אזי-ראַלטישען געמיינדע האַט אין אַהרער אם 2. פעבער אונטער דעם פּראָזיטצע דעס געמיינדע-פּראָזעס אינגאַטט אָפּלער שטאַמטטעראַ-טען זיטצונג דען אויפרוף דעס „עקסעקוטיס-קאָמי-טעס" אין פערהאַנדלונג געגאַנען אונד איזט צו דעס אינשטטמטיגען בעשלוססע געלאַנגט; דאס דיא גע-מיינדע דער אין דיעזעס איפרופע נעקענגצייכנעטען בעזוגונגס זיך נכט נור נכט אנשליעסטט; וואַנדערן פעלעמער גיגען דיעזעלבע אין ענטשיעדענסטער וויזע

האַסטן אונד שסאַטער טאַרטען. דאַמיט מייאַם ווישוע ווערדע. דאַן טראַט ער פאַר דאַס שאַנע ווייב הין אונד שפּראַך:

מייאַם! איך האָבע דיך צור ווישוע אינעם מאַנגעס נעמאַכט. דער דיך שאַנדלך פערראַטהען האַטשט אונד דיך אַזע מיינען שטען וכצלך נעראַדעס האַבען וווּרדע. זייא זין מ י י ן ווייב! איך ווילל דיך עהעלוכען. איך, פילאַטס דער לאַנדספלעגער פאַן יודאַע!

אָבער דוא ביסט יא קיין יודע! ווענדעטע דאַס שאַנדטהאַטטע ווייב איין.

דאַס בעשיעטע נעטס פיעל. מייטע דער פערלעבטע שטאַטהאַלטער; האַט דאָך אייך פּראַמטע ע ס ט ה ע ר אייגען פעזיטע-קאַנע נעדיאַמעטע!

מייאַם נאַב נאָך; זייא דאַכטע ווייקלך דאַראַן. דוא לייגטע דעס שאַטטיגע לאַנדספלעגערס צו גוטסטן אידער גוליבנעסטן-אַסטן אויסצוטיטען. זייא וואָללטע איהן פערהיל-דען, דען יודען באַדעס צוצופיהרען.

ער לייגטע אייד נאַנע שאַטטען צו פיסטען אונד באַט זייא אַם אידער לייבען.

לייבען קוסט מאַן נוכט פיר נאַלד! עמפּנענעטע זייא. דוא בוסט דער פיינד מיינעס פאָלקעס! זייא וווּלסט דוא מיך לערנען, דען בעשיטער אידעאַלס לייבען? וואָל איך אַן דייטער יושע לייבען, אַם מיט אַנזוערען, זייא אונד זייא דאַס אַנגלוק מיינעס פאָלקעס נעשטערקען וווּרד?

דאַס זוך רעגיערונגס-אַנגלייגונגען, דוא דוא נוכט פערשטעהסט, מיטטע דער לאַנד פּסלעגער אויסווייכענד.

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

קורזטאַבעלע פאַם 4. פּעבער.

נ ע ל ד - ק ו ר ז

	קר. פל
מינערזוקאַטען	5.58
דאַנדזוקאַטען	5.50
אָסט.-אונג. 9-גולדען-נאָלדשטיק	9.34
נאַפּאָלעאָנדאָר (20 פראַנקס)	9.34
20 מאַרק-שטיק	11.56
דייטשע רייכסבאַנקנאָטען	57.80
פּאַפּיער-רובעל	115.75

ווערטה-פּאַפּיערע

אונגאַרישע גאָלדרענטע צו 4%	108.40
אונג. פּאַפּיער-רענטע צו 5%	102.85
אָסטעריי. גאָלדרענטע צו 4%	—.—
„ פּאַפּיערענטע צו 5%	102.75
פערבישע פראַמיען-אָבלעגען צו 3%	38.75
פּפאַנדשיינע דעס אונג. באַדענקר.-אַרנשט. צו 4½%	100.50
דער אונג. היפּאָטעקענבאַנק צו 5½%	102.—

לאָזע

אונג. פּראַמיען-לאָזע	100 „	140.—
„	50 „	139.—
טהייסטהאַל-לאָזע	100 „	133.—
וויינגעלאָזע	100 „	151.50
אָ.-סווי-לאָזע	„	3.—
טרעווישלאָזע	100 „	184.—
קלאַי-לאָזע	40 „	53.75
אָאַנוי-דאַמפּפשיפפאַהרט-לאָז	100 „	124.—
אינסבריקער לאָזע	20 „	23.
קראַקויער לאָזע	20 „	21.70
פּאַלפי-לאָזע	40 „	53.50
רודאָלפס-לאָזע	10 „	20.50
פּאַלם-לאָזע	10 „	61.50
וואַלבריגער לאָזע	20 „	24.50
סאַאַסלויער לאָזע	20 „	29.50
וואַלדשטיין-לאָזע	20 „	35.75
ווינדישגרעץ „	20 „	57.—
אָסטערייכישע אָטטע קרייצלאָזע		16,75
אימאַליגישע „	„	12.75
אונגאַרישע „	„	11.25
דאָממוי-לאָזע		6.—
1854-ער 4% שטאַאַטסלאָז צו 250 פל.		138.—
1860-ער 5% „ 500 „		139.75
„ „ 100 „		147.50
1864-ער „ 100 „		182.—

לאָטטאָ-ציעהונג פאָם 3. פּעבער.

ב ר י נ ן 13 39 21 36 49

פערלאָזונגען.

— I. דער אויסאַליגישען קרייצלאָזע. —

בייא דער אם 1. פּעבער אין פאָם פּרעפאָלגשען פּערלאָזונג פיעל דער הויפּט-טרעפּפער מיט 50.000 לירע אויף ס. 10887 נר. 39, יע 2000 לירע נעוואָנגען ס. 8034 נר. 43, ס. 9825 נר. 3, יע 1000 לירע נעוואָנגען ס. 5966 נר. 16, ס. 6745 נר. 33, יע 500 לירע נעוואָנגען ס. 2121 נר. 46 אונד ס. 6879 נר. 24. פּערנער נעוואָנגען יע 50 לירע: ס. 1824 נר. 1, 3638 נר. 38, ס. 3801 נר. 23, ס. 5555 נר. 10, ס. 9558 נר. 17, ס. 9580 נר. 36, ס. 10,693 נר. 26, ס. 10,722 נר. 4, ס. 10,923 נר. 35. — אין דער אַמאָרטיזאַציאָנס-ציעהונג וואָרדען נאַכפאָלגענדע 12 פּערען נעצאָגען: 1367, 1541, 1633, 3683, 7072, 7089, 7100, 7231, 7699, 8465, 9609, 11.301 דיא אין דעזען פּערען עטפאַלטענען לאָזע נעווינגען יע 30 לירע.

— II. טירקען-לאָזע. —

בייא דער אם 1. ד. שטאַטטגעהאַבטען פּערלאָזונג עגטפיעל דער הייסטטיעפּפער מיט 300.000 פראַנקס אויף נר. 1,619,567 דער צווייטע טרעפּפער מיט 25.000 פראַנקס אויף נר. 21,452; יע 10,000 פראַנקס נעווינגען: נר. 315.517 אונד נר. 1,059,640.

Kovács Rafael

אוהרמאַכער אונד יו-וועליער

Budapest, Waitznerring Nr. 9.

(Simonyi-sches Haus)

פּעריקיפּט אַללע נאַטטונגען פינקטליך דעגולירטע שווייצער טאַשענ-אוהרען, זאָ אויך פּענדל-, וואַנד- אונד וועקקער-אוהרען.

נראַסט לאַגער פאַן נאָלד, זילבער, יו-וועלען אונד בינאַ-זילבער. — אוהר-רעפּאַראַטורען וועדען מיט 1-יאָהריגער גאַראַנטיע געוויסענהאַפט אויסגעפיהרט. נאָלד, זילבער אונד יו-וועלען וועדען צום רעפּאַרירען אנגענאָממען. בייט נאָלד אונד זילבער ווערד איינגעטייישט.

Herausgeber und Redacteur: M. Dornbusch.

Druck von Sam. Márkus, Budapest.

— 14 —

גייע שרעקקען אונד נייע ליידען. קוים האַטטע ער דען טהראָן בעשטיגען, אַלס ער דען איזראַעליטען דאָס אַדענדען אינערטראַגליכע יאָך דאַ-דורך ערשווערטע, דאַס ער איהנען דאָס שטראָה צום פערפערטינען דער ציעגעלן ענטצאָג אונד איהנען ענגאָך בעפאַהל טאַגלך, זאָ וויא בייז-הער, דיא פאַרנעשריעבענע אנצאַהל פאָן ציעגעלן הערצוטשטעללען. זייא מוסטטען דאַס נאָטהיגע שטראָה אַם פעלדע זוכען, וואָמיט זייא אינען נראָסען טהייל דעס טאַגעס פערבראַכטען. ווענן זייא דאַנן נוכט דיא פאַרנעשריעבענע אנצאַהל פאָן ציעגעלן אבליעפערטען, וואָרדען זייא יאַמערליך מיסהאַנדעלט.

דאַס מאַאַס דעס עלענדס דער איזראַעליטען וואַר פאָלל נעוואָרדען.

אויף דעם בערגע ח ו ר ב וווידטעטע משה דיא שאַפע זיינעס שווייגערפאַטערס, מונטער הייפּטען דיא העערדע אַם איהן הער. דער טרייע הירטע בעמערקטע, דאַס אין לאַמבכען פאָן דער העערדע ענטראָגענען וואַר אונד צוור נאַהען קוועלען ליעף. משה פאָלגטע דעם לאַמבכען אונד טרוג עס, נאַכדעם עס זיך געלאַבט האַטטע, צור העערדע צורקק.

אַלס ער גון דען בליקק עמפּאָרהאָב, וואַרד זיין אויגע פאָן דען שטראַהלען איינעס ברענענדען דאָרנבושעס געבלענדעט. דיא פלאַממע לאָדערטע העלל אויף. דער דאָרנבוש בראַנטע, וואַוודע יעדאָך נוכט פערצעהרט; דיא גרינען צווייגע אונד דיא בלוהענדען ראָזען אַן דעמזעל-בען בליעבען זאָ פריש, אַלס שטונדען זייא אַם וואַסער.

«אָך וווּלל דאָך דיעזע וואַנדער-באַדע ערשיינונג נאַהער בעטראַכ-טען,» דאַכטע משה.

קוים אָבער האַטטע ער איינע שריטטע נאָך פאָרוואָרטס געטהאַן, אַלס אויהם דיא נאָטטליכע שטיממע אויס דעם דאָרנבוש צורופע:

«משה! משה! טרעטט נוכט נאַהער! לענע דיינע שוהע אָב, דענן דער אָרט, אויף וועלכעם דוא שטעהסט, איזט הייליג!»

משה צאָג זיינע שוהע אויס אונד פערבאַרג זיין געזיכט. דא ריעף דיא נאָטטליכע שטיממע וויעדער:

«משה! משה! דוא האַסט דיך דעס מידען לאַמבכענס ערבאַרמט אונד דיינעס הערען אין טרייע נעדיענט, נון זאָללסט דוא מ י ר דיענען; מיינע העערדע וווּל איך דיר אנפערטרויען, דוא זאָללסט מיינע שאַפע היטען; נעהע הין אונד פיהרע דיינע ברידער אויס דעם לאַנדע דער שקלאַפערייא!»

אויף זאָלבע וויזע וואַוודע אונזערעס נראָסען לעהרער משה צו-ערסט דער וווּללע נאַטטעס קונדגענעבען. אונזערע אַלטען בעמערקען גייע שרעקקען אונד נייע ליידען, קוים האַטטע ער דען טהראָן בעשטיגען, אַלס ער דען איזראַעליטען דאָס אַדענדען אינערטראַגליכע יאָך דאַ-דורך ערשווערטע, דאַס ער איהנען דאָס שטראָה צום פערפערטינען דער ציעגעלן ענטצאָג אונד איהנען ענגאָך בעפאַהל טאַגלך, זאָ וויא בייז-הער, דיא פאַרנעשריעבענע אנצאַהל פאָן ציעגעלן הערצוטשטעללען. זייא מוסטטען דאַס נאָטהיגע שטראָה אַם פעלדע זוכען, וואָמיט זייא אינען נראָסען טהייל דעס טאַגעס פערבראַכטען. ווענן זייא דאַנן נוכט דיא פאַרנעשריעבענע אנצאַהל פאָן ציעגעלן אבליעפערטען, וואָרדען זייא יאַמערליך מיסהאַנדעלט.

דאַס מאַאַס דעס עלענדס דער איזראַעליטען וואַר פאָלל נעוואָרדען.

אויף דעם בערגע ח ו ר ב וווידטעטע משה דיא שאַפע זיינעס שווייגערפאַטערס, מונטער הייפּטען דיא העערדע אַם איהן הער. דער טרייע הירטע בעמערקטע, דאַס אין לאַמבכען פאָן דער העערדע ענטראָגענען וואַר אונד צוור נאַהען קוועלען ליעף. משה פאָלגטע דעם לאַמבכען אונד טרוג עס, נאַכדעם עס זיך געלאַבט האַטטע, צור העערדע צורקק.

אַלס ער גון דען בליקק עמפּאָרהאָב, וואַרד זיין אויגע פאָן דען שטראַהלען איינעס ברענענדען דאָרנבושעס געבלענדעט. דיא פלאַממע לאָדערטע העלל אויף. דער דאָרנבוש בראַנטע, וואַוודע יעדאָך נוכט פערצעהרט; דיא גרינען צווייגע אונד דיא בלוהענדען ראָזען אַן דעמזעל-בען בליעבען זאָ פריש, אַלס שטונדען זייא אַם וואַסער.

«אָך וווּלל דאָך דיעזע וואַנדער-באַדע ערשיינונג נאַהער בעטראַכ-טען,» דאַכטע משה.

קוים אָבער האַטטע ער איינע שריטטע נאָך פאָרוואָרטס געטהאַן, אַלס אויהם דיא נאָטטליכע שטיממע אויס דעם דאָרנבוש צורופע:

«משה! משה! טרעטט נוכט נאַהער! לענע דיינע שוהע אָב, דענן דער אָרט, אויף וועלכעם דוא שטעהסט, איזט הייליג!»

משה צאָג זיינע שוהע אויס אונד פערבאַרג זיין געזיכט. דא ריעף דיא נאָטטליכע שטיממע וויעדער:

«משה! משה! דוא האַסט דיך דעס מידען לאַמבכענס ערבאַרמט אונד דיינעס הערען אין טרייע נעדיענט, נון זאָללסט דוא מ י ר דיענען; מיינע העערדע וווּל איך דיר אנפערטרויען, דוא זאָללסט מיינע שאַפע היטען; נעהע הין אונד פיהרע דיינע ברידער אויס דעם לאַנדע דער שקלאַפערייא!»

אויף זאָלבע וויזע וואַוודע אונזערעס נראָסען לעהרער משה צו-ערסט דער וווּללע נאַטטעס קונדגענעבען. אונזערע אַלטען בעמערקען היעצו פאָלגענדעס: נוכט איינען הייממעל-האָהען בערג אונד נוכט דיא שטאָלצע אייכע האַט דער אַללמאַכטיגע צום שוופלאַטצע דיעזער האָכ-ווכטיגען סצענע נעוואָהלט; אויף דעם «חורב» פאַסט דעס קליינסטען אונטער דען בערגען, אונד אים בעשיידענען דאָרנבוש אָפּפענבאַרטע דער עווינע זיינען ווילען דעס טרייען דיענער.

דען פערנערען פערלויף דער וואַנדערבאַרען דינגע קענגען וויר יא אַללע אוים דער ביבעל אונד וואָללען ווער איהן הער, נור דער פאָלל-שטאַנדינקייט האַלבער, אין נעמיינשאַפט מיט דעמיינינען וויעדערהאָלען, וואַס אונזערע וויזען הערבער זאָגען.

«ווער בין איך דענן,» שפּראַך משה ציטטערנד) דאַס איך צו פרעה נעהע אונד אַהם בעפעהלע, איזראַעל דיא פריהייט צו נעבען? אונד וויא זאָלל איך דען איזראַעליטען דיינען נאַמען נענענען?»

«זאָגע איהנען, ענטגעגנעטע דיא שטיממע נאָטטעס, דער נאָטט אייערער פאָרפאַהרען, דעס אברהם, יצחק אונד יעקב, שיקקט מיך צו אייך. ער האַט זיך אייערעס עלענדס ערבאַרמט אונד ווילל אייך אוים ענטפּטען פיהרען, דאַמיט איהר פרייע מאַנגער זייעט. מיין נאַמע איזט: אך, דער אך עווינ וואַר אונד עווינ זיין וווּרדע.»

«אָבער דיא איזראַעליטען וועדען מיר נוכט גלויבען, וואַגטע משה אינצוי-ווענדען, דאַס נאָטט מיך נעזענדעט האַבע.»

דא בעפאַהל איהם דער עווינע, זיינען שטאַב הינצו-ווערפען; דיע-זער וואַוודע צור שלאַנגע. משה שפּראַנג אין פורכט צור זייטע. דא וואַרד איהם דער בעפעהל, דיא שלאַנגע צו גריפען; זיא וואַוודע וויעדער צום שטאַב אין זיינערהאַנד. דאַנן פאָלגטע דער אויסזאַטץ אויף דער האַנד דעס משה אונד דאַס אויגענבליקקליכע פערשווינדען דיעזעס אויסזאַטצעס. «זאָללטען זיא נאָך איממער צווייפעלן, זאָ פערוואַנדלע דאַס וואַסער דעס פלוססעס אין בלוט.»

משה אָבער, דער זיך נאָך איממער פיר איינען זאָ ערהאַבענען בע-רוף צו גערינג הילט, וועגדעטע אין, ער האַבע איינע שווערע אוים-שפּראַכע.

«ווער האַט דעם מענשען דיא שפּראַכע גענעבען?» פראַגטע נון נאָטט. «ווער מאַכט איהן טויב, לאַהם אָדער בלינד? ניכט עטווא איך? איך ווערדע מיט דיר זיין, דאַמיט דוא נעדאָרנ שפּרעכעסט.»

משה באַט נאָך איממער, עס מאָגע אין אַנדערער מיט דיעזער מיסיאָן בעטרוט ווערדען.

דער אַללמאַכטיגע, דער איבער דיא אַללצו דעמוטהפאָללע בעשיי-

קאזאקען. דאס קונד שפרינגט שרייענד אויף אונד שטערצט אין דיא נעבען-קאמער צור מוטטער. דיא בלייך אונד ערשראקקען הערוים־טריטט. לעב דאוויד אבער בעהאלט זיינע רוהיג, ער האט איין נוטעס גע־וויסען. וולאדאוסקי שיעלט דען יודען אן אונד פראגט איהן: «וואהער ביסט דוא?» — «אויס שוילען אים נובערנעמענט קאוונא, הערר אבריסט. — «ווייסט דוא ניכט, דאס דיא יודען נור אין דען שטאדטען וואהנען דירפען, וואו זיא געבאָרען זינד? וואס טרייבסט דוא אין רינא?» — «איך בין מייסטער, שאכטעלמאכער, אונד אלס זאָלכער דארף איך אין גאנזן רוסלאנד וואהנען.» — «דאס דוא דיין האנדווערק פערשטעהסט, מיטס דיא ערסט בעוויזיגן. — דער פאָליציימייסטער בעפיעהלט איינעם זאָלדאטען, צווייא זאכפערשטאנ־דיגע צו האָלען, אלס דיא עדלע ערשיענען זינד, אונד ער צו לעב דאוויד: «מאכע זעכס שאכטעלן, גאנזן קליינע, פיר אפאָטהעקער־צווקקע, אין אָוואלער פאָרם: אללע מיססען געגויא אין איינאנדער פאס־סען.» — לעב דאוויד זיעהט דען פאָליציא־מייסטער רוהיג אין אונד שפרינט: «גוט, הערר אָבריסט!» ער ערגרייפט שעערע, צירקעל, מעססער אונד בלייי־שמיפט אונד ווילל זיך אין דיא ארבייט מאכען. אבער וולאדאוסקי ניממט איהם שעערע אונד צירקעל וועג אונד בעלאסט איהם נור מעססער אונד בליי־שמיפט אונד זאגט: «אָ, וואָרע עס יא קיין קונסט־שטיקק!» לעב דאוויד זיעהט דען פאָליציימייסטער רוהיג אן אונד זאגט: «גוט, הערר אָבריסט!» ער ניממט איינען קארטאָן האָלצפאפיער, צייכנעט מיט דעם בלייסטיפט דיא נאָטהיגען שאבלאָן פאָר אונד שניידעט זיא מיט דעם מעססער הערוים. צום בע־קלעבען דער שאכטעלן בעפיעהלט איהם וולאדאוו־סקי וויסעס «מאָארעס»-פאפיער צו נעדעמען. אללס לעב דאוויד דען קלייסטער מיט דעם פינגער אריפ־שמיערען ווילל, ניממט איהם וולאדאוסקי דען פינ־זעל. «מאכע עס מיט דען פינגערן, יוד. אבער וועהע דיר, וועגן דיא נור אין פלעקקקען מאכסט, דאנן איזט דיינע ארבייט אומגאנגסט, אונד דיא פערלאססט זיא־פאָרט רינא!» — לעב דאוויד זיעהט דען פאָליציי־מייסטער רוהיג אן אונד זאגט: «גוט, הערר אָבריסט.» אונד ער ברינגט דיא ארבייט פערטיג. איינע שאב־טעל פינט זיך אין דיא אנדערע; דאס בעקלעבען מאכט דיא גראָבסטע שווייריגקייט; דאס פינע פא־פיער איזט מיט דען שמיערינגען האנדערן זאָ שווער צו פאססען — אבער מיט דען ליפפען, מיט דען נאגעל־שפיטצען ברינגט לעב דאוויד דאס קונסט־שטיקק צו שטאנדע . . . דיא אבפערשטאנדיגען זיך בעפיעהלען, אבער ניכט וולאדאוסקי. אונד דיא עד דורכאוס עטוואס אריסגעוועטצט האבען ווילל, זאגען דיא אבפערשטאנדיגען, וועלכע דען צאָרן דעס טראגגען פירכטען: «דער יודע האטטע שטאטט פאָלצפאפיער אויף לומפען־פאפיער געהמען קאָנ־גען — דאס איזט נאָך שווערער!» לעב דאוויד וועג־דעטע אין: «איך האטטע עס אויך מיט לומפען־פאפיער מאכען קאָנגען, אבער איך האבע קיינס, לאססען זיא עס גוט זיין, הערר אבריסט, איך בין אין ארבעיט, זעהר ארמער מאנן, דער זיין בראָ־שווער אונד מיהאוס פערדיענט». — אבער וולא־דאוסקי האט שאָן דיא רייצעד גערארבייטעטען שאב־טעלן ערגרייפפען, צו באָדען געוואָרפען אונד מיט דען פיססען ערשטאמפפט. ער בעפיעהלט לומפען־פאפיער צו האָלען, ווירפט דיעס דעם מייסטער הין אונד זאגט: «מאכס נאָך איינמאל, יודע!» אונד דער ארמע הונגרינע לעב דאוויד פאס זיעהט דען פאָליי־ציימייסטער רוהיג אן אונד זאגט: «גוט, הערר אָבריסט!» אונד פאָן נייעס בעגינגט דיא ארבייט. אונד דער פיעל־בעשאָפטיגטע פאָליציימייסטער פינ־דעט צייט גענוג, זיך שטונדענלאנג אן דער קוואל דעס ארמען מאנגעס צו ווידען. — ענדליך, ענדליך איזט לעב דאוויד פערטיג. נון ניכט זיך וולאדאוסקי צופרידענ אונד צייפפט מיט זיינען לייטען אב. — אם אנדערען מאנע ערשיינט בייא לעב דאוויד אין אמטס־דיענער אונד ברינגט איהם דיא עדלוביבנים, אין רינא צו בלייבען — אבער אונטער דער בעדינ־גונג, דאס ער אויף זיינען ראנג אלס מייסטער פער־ציכט אונד וויידער צום «פאָר־מייסטער», נאָכדיך צום אונטער־מייסטער אָדער געזעללען הערא־שטיינע, וואָרין פאס נאָטהנעדרונגען ווילליגען מום. ואס וולאדאוסקי דאפאָן האט? נון, אלס געזעללע קאָנען לעב דאוויד ניכט אָפטיל פערדיענען, וויא אלס מייסטער. אלס געזעללע דארף ער נור אללייין ארבייטען, אָהנע מיטהעלפער. אונד דאס איזט פיר לעב דאוויד איין גראָסעס אונגליקק. דיא ערצאהלטע געשיכטע האט זיך שנעלל אין גאנזן רינא פערבריייטעט, אונד דיא לייטע מאָכטען דען ארמען מאנן מיט אויפטראגען אובערדרייפען. אבער לעב דאוויד קאנן ניכטס אובערגעהמען, אללין פער־מאג ער נור וועגען אויסצוריכטען. ער קאָנגטע יעטצט מיט יעדמאָנ אויסגעהען זאָ בעקוועס לעבען, אבער זיא מיססען דארבען, דארבען, ווייל דער פאָ־ליציימייסטער עס וואָללטע . . .

דעגינגען הערען אבאָנגעגען, דערען פאָנזמעראַ־ציאָן אם 1. פעברער אנגעלוידען אונד נאָך ניכט ערגייריט וואָרען אים, קאָנגען ווייר נור נאָך גאָכסטע נוממער אומזערע בלאטטע צוזענדען. ווייר לאדען דיא דא־הער האָפלינגס צור ערגייריונג איהרער אבאָנגעמענטס איין.

ווייטער, ווייטער — קיין פארדאָן!

— איפסרייטונג דער יודען אים מאָסקי. —

דענסטאג, דער 26. יאָנגער, וואר איין שרעקק־ליכער טאג פיר פיעלע יודישע פאמיליען רוסלאנדס. אן דיעזעס שטרענגען ווינטער־טאג מוסטען פיעלע, מוסטען ארמערע יודישע פאמיליען דיא רוסישע שטאדט מ אָ סקו פערלאססען. אים גאנצען אונד אים אויפטראגע דעס רוסישען קאיזערס וואוהנדען דיא בעדויערנסווערטהען יודען אָהנע ערבארמען הונגערנד אונד פריערענד, מיט איהרען ווייבערן אונד קינדערן אים דער שטאדט געיאגט.

אם פריהיאהר 1891 האט צאר אלעקסאנדער איינען בעפעהל ערלאססען, לוט וועלכעם אללע יודען מאָסקוי בינגען קוריצעסטער פריסט צו פערלאססען האבען. נור דיא וועגינגען יודישען קופ־לייטע, וועלכע דיא האָכסטע שטייער צאהלען, פער־נער זאָלען יודישע מאנגער, דיא אן דער אוניווער־זיטאט שטודירט אונד אין דאָקטאָר-דיפלאָם ער־וואָרבען האבען, דירפען אין מאָסקוי בלייבען. — זיט דעם אויגענבליקקע, דא דיעזער קאיזערליכע בע־פעהל ערלאססען וואורדע, איבערנאהם גראָספירסט סערגיוס, דער גענעראל-גובערנאָר פאָן מאָס־קוי, דיא עדלע אויפגאבע, דיא פערטייבונג דער יו־דען מיט אללער שטרענגע דורכצופיהרען.

עס וואורדען דריי טערמינע פעסטגעזעטצט, אן וועלכען דיא יודען אָהנע יעדען ווייטערען אויפשוב מאָסקוי פערלאססען אָבללטען, אונד צוואר: פיר דען גראָסעערען, מיטס ארמעערען טהייל דער 26. יאָנגער; פיר דען קליינערען, בעפאָרצוגטערען טהייל דער יודען, נאָכמליך פיר דיא, וועלכע אים שטאנדע געוועזען זינד. דעצטערייטס דיא באאמטען מיט גראָס־סערען גנאד-סטעמפל וויידר צו מאָסקוי, דער 26. אפ־ריל אָדער דער 26. יוני אוי ז וו, יע נאָך דער הערע דער בעשטעהונג. דער 26. יוני איזט אלס אללער לעטצטער טערמין פעסטגעשטעללט, אן וועלכעם מאָסקוי פאָן דען יודען — מיט אויסנאהמע דער אָבען ערוואähנטען קליינען צאהל — נערעמיט זיין מוסס. שאָן פאָס אָממער אן בעגאנגען דיא רענעלמאָססיגען אויסוואנדערונגען, דער באהנהאָף דער מאָסקוי-בערעמער באהן וואר יעדען מאנ אי־בערפיללט, דיא אם וועגינגסטען בעמיטטעלטען האט־טען אם שווערסטען צו ליידען. דאס הולפס-קאָמיטע דער יודען, וועלכעם דיא רעקטצייטיגע בעשאפפונג פאָן בילליגעסט פיר ארמע פאמיליען צו בעוואָרגען האטטע, קאָנגטע מיט דעם וועגשאפפען ניכט פער־טיג ווערדען; דיא צאהל דער הילסבעדירפטיגען שטייגט מיט יעדעס מאנע, ביז עגדליך דער 26. יאנ־גער הערארגרייקטע. — דער בערוכט-ערשטאטטער איינער בעדיינער צייטונג, וועלכער אם 26. יאנגער אבענדס דען בערעסטער באהנהאָף אין מאָסקוי אויס־זוכטע, שילדערט דיא הערצרייסענדען מצענען, דיא זיך דארט אבשפיעלטען, מיט פאָלגענדען וואָרטען:

«וואס אין זאה, שפאנטעט אללער בעשריי־בונג. עס וואר הערצבערעבענד, דאס וויינען דער קינ־דער אונד מוטטער צו הערען, דיא מיט געוואלט אים דען וואהנונגען הערויסגעשלעפפט אונד גע־צוואונגען וואורדען, אינע רייזע אנס אונגעוויססע צו אונטערגעזעטצט אונד דיעזע רייזע אנצוטרעטען בייא אינער קאלטע פאָן זיעבענ־אונדצוואנציג גראד, וויא זיא אן דיע־זעס אבענד אין מאָסקויא הערדשטע! מיך שוידערט עס, דאראן צו דענקען, דאס דיעזע אונגליקקליכען פאמיליען פאָרינע נאכט אם דען וואונגאָנס דריטטער קלאססע דער בריעסטער באהן בעריייזט, וואָ ווייר נאכטס אין דער שטאדט אינע קאלטע פאָן 35 גראד, אין דער אומגענענד מאָסקויס פאָן 38 גראד האט־טען. דאצו קאָممט, דאס דיא וואונגאָנס דריטטער קלאססע דער בריעסטער באהן זעהר מאנגעלהאפט זינד, אָפט זינד זיא גאר ניכט געהייצט; מיט יעדעס אויפטאנצען אינער טהור טרייטט אין אייזיגער צוג־ווינד הינין — מאן מוס זיך אינען זאָלכען וואנען; נאכדעם ער אינינע שטונדען אונטעץ וועגען געווע־זען, אנזעהען, אום אינינע אנגונג צו בעקאָممען פאָן דעם, וואס נאכעגנדלך פרדיען אונד קנדער בייא אינער זאָלכען קאלטע אויסצושטעהען האבען; מאן פינדעט ניכט נור דיא פענסטער, זאָנדערן אויך דיא וואנדע, דיא אָבערלאנע, יא זאָגאר דיא לעהנען דער באנקע מיט אינער 2 ביז 3 צאָלל דיקקען אייז־אונד שנעע-קרוסטע בעדעקקט! דער אנדראנג צור אבריייזע אן דיעזעס אבענד וואר זאָ גראָס, דאס אינע שטונדע פאָר אבגאנג דעס צוגעס בעריטטס 350 ביל־לעטס פיר ערוואכסענע פאָם הולפס-קאָמיטע פער־טהיילט וואורדען; דיא צאהל דער מיט אינגענגס רייזע־געלדע פאהרענדען לאָסט זיך נאר ניכט קאָנגסטאָ־טרען, דער צוג, וועלכער אום 7 אוהר אבגעהט ער־וויינ זיך צו שוואך, אום אללע פאסאשיערע אויפ־צונעהמען אונד דער רעסט מוסטע צוריקקבלייבען; אום מיט דעם געמיטטען צוגע דער ערסטע אום 11 אוהר נאכטס ביז סמאָלענסק געהט, וועגנדאנס־פאָרבערט צו ווערדען. אן סמאָלענסק ווערדען דיע־זעלבען 22 שטונדען ביז צור ווייטערבעפאָרדערונג נאך פאָלען וואהרטען מיططען. זיططען דער פאָלי־ציי־אויפ־ניכטס ריקקזיכט גענאָممען. וויא מאנכע מוططער ווייننע אונד פלעהטע, מאן מאָגע זיא דאָך מיט איהרען אן קייס-הוططען אָדער אינפלעוגנצא לייددענדען קינ־דערן אין מאָסקויא בלייבען לאططען, ביז דיא קראנק־הייططע פאָרבער אונד וואָרמעررע וועططער אייننגע־ططעططען: אללע וואורדען אבגע־ررעזען מיט דען וואָرططען: «رررررر

שטעללונג געהמען וועדן. ווייל דיעזע מיט אומגעהײַנע דער אָרטהאָראָקסען קאָנפעסיאָן איינגעליטעט בעוועגונג אַלס אין אַטטענ-טאַט געגען דיא זעלבסטשטאַנ-דיגקײַט דער אָרטהאָדאָקסען איזראַעליטישען קאָנפעסיאָן אנגעזעהען ווערדען מוסס.״ — אין אַנאַנגעגעבונ-זערעס בלאַטטעס, הערז ז. גוטמאַן, טהײַלט אונס מיט, דאס אין קליינוואַרדײַן דיא נאַמען ר׳ משה נרינוואַלד נ׳ זיך אין אַפ-פענטליכער רעדע געגען דיא רעגעראַציאָנס-בעוועגונג אײַנגעשפּראָכען. פאָן וועלכער — ווייא ער אמגעזאָגט — יעדער וואהרע בר ישראל זיך פערנדאַלטען מיססע, אין שפּרעכען אורסדרוקען כאַראַקטעריזירטע דער ערזווידערונג יעדענ-דיא לייטער דיעזער בעוועגונג אונד אידרע פעראַפּפטען העלפערס-העלפער, דיא זיך פיר אָרטהאָדאָקס אויסגעבען, אין וואהרהײַט יע-דאָך דיא אָרטהאָראָקסע אינטערעסאַנטן.

(אויסצײַכנונג איינעס אונ-גאַרישען ייִדישען שרײַבטישעל-לערס.) דער אונגאַרישע שרײַבטישעללער אַלס שטרוס איזט פאָם פּרעסבורג פערדינאַנד פאָן בולגאַרין, אין אנערקענונג זײַנעס ווערקעס „זאַמלונג דער בולגאַרישען פאָלקס-לעדער״ מיט פערלייהונג דער גרעסערען גולדענען מעדאַלליע פיר קונסט אונד ווישענשאַפט אויסגעצײַכנעט וואָרדען.

(צום אבלעבען מאַקענצי׳ס.) אין פאָרגער נומער האבען וויר בעריכט דאַפאָן בעריכטעט, דאס פּראָפעסאָר מאַקענציע, דער בע-רוהמטע ענגלישע בירגער, וועלכער דען אינפע-רעססלכען קאַיזער פרידעריך III. בעהאַנדעלט האַטטע, אין לאָנדאָן אין אינפלוענצא געשטאָרבען איזט. מאַן האט עס וואָהל נאָך ניכט פערגעסען, דאס דיא אנטי-סעמיטען דיישלאַנדס דען פּראָפעס-סאָר מאַקענציע אַלס אינגען „יודען״ פערשריען אונד געגען אדען אַללע עדעלגלײַכען שלעכטוגקײַטען אויסגעשטרײַט האבען, ווענן אײַנע רעשטונג דעס עדלען קאַיזערס פרידעריך מאָגלך געווען וואָרע, דאנן האַטטע זיא מאַקענציע, וויא פעוללײַכט קײַן אנדערער אַרצט, הערבײַפיהרען קאָנגען. דאס וואָר עבען דען אנטי-סעמיטען ניכט רעכט, דענן אויהנען וואָר דיא ערהאַבענע געזינגונג דעס האָהען פאַצינע-טען אין נײַיעל: האַטטע ער דאָך שאָן אַלס קראָנ-פרינץ דען אנטי-סעמיטען פיר אײַנע „שמאָך דעס יאָהרהונדערטס״ ערקלאָרט! — דיא מצענע אַם שטערבע-צימער דעס קאַיזערס פרידעריך שילדערטע מאַקענציע אבערמאַלס ערגרײַפענד.

פראָפעסאָר מאַקענציע שטאנד אַן דער רעכטען זײַטע דעס קראָנענ-בעטטעס אונד הײַלט אין זײַנער רעכטען האנד דיא האנד דעס שווער-קראָנקען קאַיזערס. וואהרענד ער דעססען קאָפּ מיט דער לינקען שטוצטע: דאבײַא הײַלט ער דאס אָהר אבער דען מונד דעס קראָנקען געבײַנט. נעבען אים שטאנד דער קראָנפּרינץ (עטצטינע קאַיזער) ווילהעלם דער זײַן אַללע מיהע נאָכ׳ זײַנע פּרכטבאַרע אויפּרעגונג צו פערבערגען. אַם פוסס-ענדע דעס בעטטעס שטאנד פרינץ היינרײַך אונד הײַלט קראָנפּפּראָפּעט זײַן שלוכצען צערקנ-ריבען אַן דער לינקען בעטטע-זײַטע, קנעטע קאַי-זערס ווילהעלם אַלס. דאס אנטלטשען אבער דיא לינקע האנד דעס קאַיזערס גנעבײַנט. נעבען אָהר שטאנד דר׳ האָזעלל. דיעזע לאַנע האַטטע אײַנע פּיעדעסטאַלגרע געזעהרט, אַלס מאַקענציע דען קאָפּף עס קאַיזערס זאַנפט אויפּ קוסען בעטטע, זזך אויפּרוכטעטע, דיא אָהר אים דער וועס-טענמאַטע נאַהם אונד: דיא דעס קראָנפּרינצען זונ-האַלטענד, זאַגטע: „פיעלליכט וואָללען אײַרע מאַ-יעסטאַט דען אויגענבליקק פעסטהאַלטען״ (דאַמיט רישטעט מאַקענציע אַן, דאס דער קאַיזער אויסגעלעטטען האבע: דענן מיט דעם אויגענבליקקע דיא קאַיזער פרידעריך שטאַרב, נעכהרטע דעס קראָנ-פּרינצען ווילהעלם דער טיטעל „מאַיעסטאַט״). דיעזע וואָרטע נאַבען אַנלאַסס צו אײַנעם ערשטערדען אויסבריכע דער צערקנקעהאַלטענען געפּפהל דער בײַדען מרידער, וואהרענד דיא קאַיזערן נור אָהר אנטלטשען פעסטער אויף דיא האנד דעס טאָדטען דרקקטע. דער יונגע קאַיזער ווילהעלם ווישטע דאנן דיא טהראָנען אַנ, דיא זײַן געזיכט אבערשטאַמ-טען אונד טראַט אַנס פענסטער, אום מיט דעס מאַשענגעוועהר צו ווינקען, וואָרויף דיא בעריים שטע-הענדען דראָנענער דאַפאָרשטען. פרינץ הײַנרײַך וואר ערשטערבען אונד ווערנטער בעמעלדט. מאַקענ-ציע האַלף דער קאַיזערן, דיא אנדע דעס טאָדטען אבער דעס שווערען-קנויף פאַלשען, באַנד אים אויף אָהרען וואַרנס אַן אײַנדרוק אונד אין קלענעס מעדאַלליאָן אום דען וואַנדען דאַלז. דאנן מאַן דיא קאַיזערן אויף דיא אַרצט צו. פאַסטעט זײַנע האנד אונד שפּראַך אָהם אנגעזיכטס דעס טאָדטען פיעללך אויהרען דאנק פיר אַללעס, וואס ער אַן דעמזעלבען געטהאַן אַרס. — דיא אנטי-סע-מיטען בעהויפּטעטען, דאס מאַקענציע אַן דער פער-שלומערונג דעס לייעדענס שולד טראָגע, דאַ ער יעדען געטשיסט אונד אומער בעהויפּטעט האבע, עס געדאַך דעם האָהען פאַצינעטען בעססער. מאַ-קענצי׳ס וואָרטע, דאַסס דאס לייעדען דעס קאַיזערס בעעשיטזונגען אין דער רעכטען האנד דיא האנד דעס שווער-קראָנקען בעטטעס אונד הײַלט אין זײַנער רעכטען האנד דיא האנד דעס שווער-קראָנקען קאָפּף אַן דעססען קאָפּף מיט דער לינקען שטוצטע; דאבײַא הײַלט ער דאס אָהר אבער דען מונד דעס קראָנקען געבײַנט. נעבען אים שטאנד דער קראָנפּרינץ (עטצטינע קאַיזער) ווילהעלם דער זײַן אַללע מיהע נאָכ׳ זײַנע פּרכטבאַרע אויפּרעגונג צו פערבערגען. אַם פוסס-ענדע דעס בעטטעס שטאנד פרינץ היינרײַך אונד הײַלט קראָנפּפּראָפּעט זײַן שלוכצען צערקנ-ריבען אַן דער לינקען בעטטע-זײַטע, קנעטע קאַי-זערן ווילהעלם. דאס אנטלטשען אבער דיא לינקע האנד דעס קאַיזערס גנעבײַנט. נעבען אָהר שטאנד דר׳ האָזעלל. דיעזע לאַנע האַטטע אײַנע פּיעדעסטאַלגרע געזעהרט, אַלס מאַקענציע דען קאָפּף עס קאַיזערס זאַנפט אויפּ קוסען בעטטע, זזך אויפּרוכטעטע, דיא אָהר אים דער וועס-טענמאַטע נאַהם אונד: דיא דעס קראָנפּרינצען זונ-האַלטענד, זאַגטע: „פיעלליכט וואָללען אײַרע מאַ-יעסטאַט דען אויגענבליקק פעסטהאַלטען״ (דאַמיט רישטעט מאַקענציע אַן, דאס דער קאַיזער אויסגעלעטטען האבע: דענן מיט דעם אויגענבליקקע דיא קאַיזער פרידעריך שטאַרב, נעכהרטע דעס קראָנ-פּרינצען ווילהעלם דער טיטעל „מאַיעסטאַט״). דיעזע וואָרטע נאַבען אַנלאַסס צו אײַנעם ערשטערדען אויסבריכע דער צערקנקעהאַלטענען געפּפהל דער בײַדען מרידער, וואהרענד דיא קאַיזערן נור אָהר אנטלטשען פעסטער אויף דיא האנד דעס טאָדטען דרקקטע. דער יונגע קאַיזער ווילהעלם ווישטע דאנן דיא טהראָנען אַנ, דיא זײַן געזיכט אבערשטאַמ-טען אונד טראַט אַנס פענסטער, אום מיט דעס מאַשענגעוועהר צו ווינקען, וואָרויף דיא בעריים שטע-הענדען דראָנענער דאַפאָרשטען. פרינץ הײַנרײַך וואר ערשטערבען אונד ווערנטער בעמעלדט. מאַקענ-ציע האַלף דער קאַיזערן, דיא אנדע דעס טאָדטען אבער דעס שווערען-קנויף פאַלשען, באַנד אים אויף אָהרען וואַרנס אַן אײַנדרוק אונד אין קלענעס מעדאַלליאָן אום דען וואַנדען דאַלז. דאנן מאַן דיא קאַיזערן אויף דיא אַרצט צו. פאַסטעט זײַנע האנד אונד שפּראַך אָהם אנגעזיכטס דעס טאָדטען פיעללך אויהרען דאנק פיר אַללעס, וואס ער אַן דעמזעלבען געטהאַן אַרס. — דיא אנטי-סע-מיטען בעהויפּטעטען, דאס מאַקענציע אַן דער פער-שלומערונג דעס לייעדענס שולד טראָגע, דאַ ער יעדען געטשיסט אונד אומער בעהויפּטעט האבע, עס געדאַך דעם האָהען פאַצינעטען בעססער. מאַ-קענצי׳ס וואָרטע, דאַסס דאס לייעדען דעס קאַיזערס אונהיילבאַר זײַא: דאַמיט עס אבער דעם שווער לייעדענדען קאַיזער ניכט אונגענדוויא פערדאַטהען ווערדע, דאַס ער באַלד שטערבען מיססע, האַטטע מאַקענציע געלאָגען, דער בערוהמטע פּראָפעסאָר בילל׳ראָטה אַן ווען אײַסערטע זיך הערבער מיט פאָלגענדען וואָרטען: „דיא לינע וויהד אַן זאָלכען פאַללען צור מאָראַלישען פּפליכט״!

(טאָדטבאַללע.) אײַס שאַיאַ-סט-פּעטער ע-פּאַלען ווי דיא פאָלגענדען צײַלען: „אונזער געמיטהע האט אײַנען הערבען פעלזען עלטסטען, אײַנעם דער אכטבאַרסטען שטאָלטערע דעזעלבען, ר׳ אהרן קאָהן, דער אויף פאַר-שאַאדס-משלעיר וואר, וואהרע הײַסט (פּײַשאַ) צו גאַבע געטאָגען, דער פערבלעמטע צײַגטעטע זיך בעאַנדערס דורך אהרת שלום אונד וואר אײַן אײַפּרעיער פאַרעדער דע-אינשעעסען דער אָרטהאָדאָקסע. הײַס המאה מוה חיים פּײַער נ׳, אבר דקדקתנו, הײַלט אבער דען האַנגעשע-דענען אײַגען עײַנזײַפּענדען הספּד, דער מיט דען וואַרטען בעגאַנן: וואַר כל העדה כי גוי אחד.

(דער אָבער-פּאָליצײַמײַסטער פאָן מאָסקוי.) הײַססט וולאַסאָווסקי. ער בעקלײַדעט דען האַנג אײַנעם אָבערסטען, בײַ פאַר קורצעס וואַר ער אָבער-פּאָליצײַמײַסטער פאָן ריגא. דער גענעראַל-גובערנאָר פאָן מאָסקוי, גראַפּפערכסט מערגונס, האט אײַהן עדאָר צו זיך בערופען. דאַמיט ער אַן זײַנער זײַטע ווערדע, דא דאס פרײַהייטס דער מאָסקוער פּאָליציא זײַנעם אַמטע ניכט מיט דער ערזווינגטען שטרענ-גע פאָרגעשטאַנדען. אָבערסט וולאַסאָווסקי איזט אַלזאָ אין שטרענגער מאַנן, אָב ער דאבײַא אויך גערעכט איזט. מאַן מאַן אײַס פאָלגענדעס העלדענ-שטקקען ערזעהען, וועלכעס דיעזער מאַנן אין ריגא אַן אײַנעם יודען צו שטאַנדע געבראַכט האט: אין זײַנער אַרמלכען ווערקסטאַטטע צו ריגא זײַטצט דער יודישע שאַסטעל-מאַכער לעב דאַוויד פּאַס. פּלײַסטס מיט ער זײַן אַם בראָד פיר זיך אונד דיא צאַהלרײַכע פאַמיליע צו ערקאָמפּפען. עס זונד יעטצט נאָר זאָ שלעכטע צײַטען! אונד דיעזע קאָנקורענץ! אונד דער נײַד אונד האַסס אויף שרײַבט אונד טרײַבט! טרויריג שטאַרדט ער פאָר זיך הין, אונד טראַגען פאָללען אויף דאס קלײַנע שוואַרצ-לאָקקיגע קינד, דאס צו זײַנען פיסטען קניעענד אַנ-פאַנגס העפּטיג שלוכצעט אונד דאנן קרים דאָרבאַר פּלײַטטערט: „אויך האַבּ הונגער, פאַטער, איך האַבּ הונגער!״ אָ, זײַט פיעלען, פיעלען וואָכען האט דאס אַרמע קינד קנאַפּפּ טראָקקענעס בראָד צום עססען בעקאָמען . . . דא פּלאָטצלך ווירד דיא טהיר אויפגערײַסען אונד דער ערזט טרײַבט — פּאָליצײַא-מײַסטער וולאַסאָווסקי, בעגלײַטעט פאָן אײַניגען קרײַזען, אָפּפנבאַר אין דער רעכטען נאָך דעם שראַנק, ווא זיא זיך פערבאַרגען העלפען.

„אַדעלע, קאָמען זיא בעסען?״ פרעגטעט דיא פרײַנעסען.

בײַדע האַטטען קײַנען מוט, דורך דאס שלײַסעל-לאָך צו בלײַקען, וואַגען בלעבען, דיא אַרמע אומאַיגאַנדער נע-שלונגען אַן אַ שטאָרעטע אויהר אײַנס אָהר:

„ערזע אונגעבליקק איזט פאָן האַסטער בערײַטונג פיר אונס דיא פרײַנדע מיססען בערײַטס אויף דעם וועגע צו אונזערע ערזטטונג זײַן.״

„אָ, ערזווערטע אַדעלע בעבענאָ לייזע,״ זיא ווערדען דאס אָבען אונזערע הערצען הערען.״

דיא אויפּפאַדרעזונג צו אָפּפנען, וואורדע ניכט ווידערפאָלט.

וואונטערע שלאַנג, דיא דעם דאָנגער גלײַכען, פּעלען דאנענען אויף דיא נגרעלײַכען טהיר אונד אלסבאַלד קראָכען דיעזע אונד האַלצ-שטיקקע ווישען אויף דיא עגע-ווטטען מאַרגען נעדעקע.

דיא טהיר האַטטע נאַכגעגעבען, דיא פּאָליצײַסען שטרעטען זיך אויף דיא מאַרגען אונד נאָכען, ווייהע האַנגע פּאַסטען אַן מיט ווקקוכסטאָזען, פּעסטען נײַפּפען אַן אַרמען אונד שלעפען.

(פּאַרטעטצונג פּאָלגט.)

פּאָיללעטאָן.

איין געטרײַער יודע אַם רוסישען קאַיזערהאָף.

(דרײַטער טהײַל.)

(42. פּאַרטעטצונג.)

„אָ, ליעבע אַדעלע, פעללזערען זיא ניכט דיא קאַפּפּ אונד שרײַען זיא ניכט, וואס זיא אויך זעהען. ווענן זיא אונס אינגערהאַלב דער נאַכסטען צעהן מינטען ניכט עטטרעקקען, ווירד אונס הילפע קאָמען; עס ווערדען פײַנדע זײַן, אַדעלע, אונד פעללײַכט אַן צאַהל אומערע פײַנדע אויבערשטעפּפען.״

„ליעבען זיא ניכט פיר מיך, האַרזען!״ ערזווערטע דאס קינדע מאַרגען. „עטצט נעהמען זיא דיא אַרמע, שטער-בענדע פרוא מיט דען שוואַרצען האַארען אונד לעגען זיא אין אַ הער בעטט אונד עטצט העבען זיא דיא אַרמע מיט דען בלאָנדען האַארען, טראָגען זיא אין דאס אוטשאַפּפענדע צימאַר אונד לעגען זיא אין מײַן בעטט. אַך קאָמען עס דורכלעך דורך דיא האַלב אָפּפענע טהיר זעהען. יעטצט ווישען דיא אַנדערע אונד דען עגען אַנדערע לאַנגען, ווייהען יאָקקע אונד עטצט שטיקקען מיא ווידער דען פּוזע!״

„אַדעלע, (קלאַטשט דיא פרײַנעסען פרעטטערנד, נעבען אַנדערע נעפאַהרטען אויף דיא קנײַע זינקענד) אַך קאָנן דיא

*) נײַא אײַנטרעפענדען אבאַנענטען ווירד, אויף פּעראַלאַנגען, דער אנפאַנג דיעזעס שאַפּנענדען רומאַנס גראַטיס צוגעזענדעט.

בעגעגענען אַנדערע, דער אנפאַנג דיעזעס שאַפּנענדען רומאַנס גראַטיס צוגעזענדעט.

אַדעלע, קאָמען זיא בעסען?״ פרעגטעט דיא פרײַנעסען.

בײַדע האַטטען קײַנען מוט, דורך דאס שלײַסעל-לאָך צו בלײַקען, וואַגען בלעבען, דיא אַרמע אומאַיגאַנדער נע-שלונגען אַן אַ שטאָרעטע אויהר אײַנס אָהר:

„ערזע אונגעבליקק איזט פאָן האַסטער בערײַטונג פיר אונס דיא פרײַנדע מיססען בערײַטס אויף דעם וועגע צו אונזערע ערזטטונג זײַן.״

„אָ, ערזווערטע אַדעלע בעבענאָ לייזע,״ זיא ווערדען דאס אָבען אונזערע הערצען הערען.״

דיא אויפּפאַדרעזונג צו אָפּפנען, וואורדע ניכט ווידערפאָלט.

וואונטערע שלאַנג, דיא דעם דאָנגער גלײַכען, פּעלען דאנענען אויף דיא נגרעלײַכען טהיר אונד אלסבאַלד קראָכען דיעזע אונד האַלצ-שטיקקע ווישען אויף דיא עגע-ווטטען מאַרגען נעדעקע.

דיא טהיר האַטטע נאַכגעגעבען, דיא פּאָליצײַסען שטרעטען זיך אויף דיא מאַרגען אונד נאָכען, ווייהע האַנגע פּאַסטען אַן מיט ווקקוכסטאָזען, פּעסטען נײַפּפען אַן אַרמען אונד שלעפען.

(פּאַרטעטצונג פּאָלגט.)